

ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO VÝBORU PRO SOCIÁLNÍ PRÁVA

C. – TRANSGENDER EUROPE A ILGA-EUROPE PROTI ČESKÉ REPUBLICĚ

Zástupkyně KVZ E. HRONOVÁ připomněla, že problematikou sterilizace jako podmínky pro uznání právní změny pohlaví se Kolegium původně zabývalo v souvislosti s rozsudky Soudu proti třetím státům ve věcech *Y. Y. proti Turecku* a *A. P. Garçon a Nicot proti Francii*. K těm nově přibylo i rozhodnutí EVSP v nadepsané záležitosti, které se týká tuzemského stavu právní úpravy. Rozhodnutí nemohlo být dříve zveřejněno s ohledem na čtyřměsíční ochrannou lhůtu, která se odvíjí od vydání rozhodnutí a uplynula až k 1. říjnu 2018. Účelem této lhůty je ponechat vnitrostátním orgánům určitý čas k přijetí nápravných opatření, popř. se alespoň připravit na zveřejnění rozhodnutí. EVSP dospěl dle očekávání k závěru o porušení čl. 11 odst. 1 Charty, který zaručuje právo na nejvyšší možný standard zdravotní péče. Vláda předložila EVSP své stanovisko, v němž uvedla, že již byly zahájeny práce na novelizaci příslušných ustanovení zákonů (občanského zákoníku, zákona o speciálních zdravotních službách a zákona o matrikách).

Zástupkyně legislativního odboru MSp P. BELLOŇOVÁ blíže popsala dosažený stav legislativních prací. Navrhovaná úprava zavádí dvojkoľejnost, kdy na straně jedné bude zachována tzv. chirurgická změna pohlaví podle zákona o specifických zdravotních službách, k níž nově přibude úřední změna pohlaví. K té budou mít přístup osoby starší 15 let, u nichž byla sexuologem potvrzena porucha pohlavní identity a které učiní prohlášení před matričním úřadem. Na základě tohoto právního jednání by matriční úřad zapsal změnu pohlaví do knihy narození. Úřední změna pohlaví by přitom mohla být provedena bez současného znemožnění reprodukčních funkcí. Dne 16. listopadu 2018 proběhlo vypořádávání připomínek. Přetrvává rozpor s MPSV, který je čistě technického rázu. Jinak je tomu u zásadních připomínek MV, kde na pracovní úrovni nedošlo k vypořádání. Následovat bude vypořádání na úrovni náměstků, případně ministrů.

Zástupce MV P. MLŠNA potvrdil, že se nepodařilo nalézt shodu, jelikož připomínky MV nebyly náležitě vypořádány, případně byly vypořádány způsobem, který není z hlediska MV uspokojivý. Je třeba vyjasnit odpovědi na praktické otázky. Jak to bude s mužem bez sterilizace, který by posléze otěhotněl? Nelze vycházet z občanského zákoníku, že se na muže, který porodí, bude od tohoto momentu pohlížet jako na ženu. Osoba zkrátka nemůže vystupovat současně v roli muže i ženy. V systémovém řešení nedošlo k posunu. Stanovisko MV je takové, že ve věci doposud nerozhodoval velký senát Soudu, takže názor senátů na danou problematiku nemusí být konečný. Pokud jde o EVSP, ten není soudním orgánem a jeho rozhodnutí ani nemají závaznou povahu. Rozhodnutí EVSP jistě může podnítit určitý proces, ale nelze účelově argumentovat tím, že jsme do změn právní úpravy tlačeni mezinárodními orgány. Situace je taková, že se tento expertní orgán toliko domnívá, že právní stav v České republice není optimální. To nutně neznamená, že budeme-li žalováni u Soudu, budeme nevyhnutelně odsouzeni. Nelze přeceňovat rozsudky proti jiným státům, v nichž platí jiné matriční systémy. Bez významu také není, že např. odsouzená Francie rozsudek vykonala jiným způsobem, než navrhuje MSp, když rozhodování o úřední změně pohlaví bylo svěřeno nezávislým soudům, a nikoliv matričním úřadům. Od matričních úřadů nelze požadovat, aby činily natolik závažná rozhodnutí jen na podkladě lékařského potvrzení. MV si dovede těžko představit, že se bude stavět na půdorysu stávajícího návrhu, který je od počátku nekoncepční a neřeší praktické důsledky, které by způsobil. Navíc pomíjí, že jde o otázku, která je bytostně politická.

Zástupce KVZ VÍT A. SCHORM upřesnil jak je to s mezinárodními závazky státu v této oblasti. I když zatím nerozhodoval velký senát Soudu, i senátní rozsudky představují závazný výklad Úmluvy, který nelze zlehčovat a bagatelizovat. Podobně i EVSP, třebaže je odborným orgánem, je nadán pravomocí vykládat Chartu, přičemž přímo ve vztahu k České republice konstatoval nesoulad. Názor, že transgender osoby nemají podstupovat sterilizaci, aby mohly dosáhnout úřední změny pohlaví, je dnes ustálený. Na mezinárodním poli lze vysledovat těžko zpochybnitelný konsensus. Rozhodnutí EVSP tedy nikterak nevybočuje z praxe jiných mezinárodních kontrolních orgánů v oblasti lidských práv. Dále

poděkoval legislativnímu odboru MSp, že se srdnatě ujal přípravy nezbytných legislativních změn. Co se týče situace, že by se muž stal matkou, tu nelze vyloučit ani dnes u žen, které mají děti, ale později podstoupí změnu pohlaví. Co do podstaty v tom není rozdíl.

Zástupkyně legislativního odboru MSp *P. BELLOŇOVÁ* doplnila, že zmíněné praktické otázky byly nastoleny u příležitosti vypořádávání připomínek. Z hlediska matričních úřadů by se dalo předejít tomu, že osoba bude mít zapsané dva rodiče téhož pohlaví, tím, že by se v knize narození uvádělo – podobně jako je tomu v zahraničí – pouze rodič č. 1 a 2. Varianta, aby o úřední změně pohlaví rozhodovaly soudy, byla zvažována. Nezdá se to důvodné, jelikož při rozhodování neexistuje žádný prostor pro uvážení. Jakmile dotyčná osoba získá potvrzení sexuologa a učiní prohlášení, nelze její žádosti nevyhovět. MSp nespátňuje, v čem by byla přidaná hodnota zapojení soudu.

Zástupce Poradny pro občanská a lidská práva *L. ZAMBOJ* k otázce existence mezinárodního konsensu doplnil, že i Výbor pro zabránění mučení („CPT“) vyslovil při své poslední návštěvě znepokojení nad touto praxí v České republice.

Zástupkyně Českého helsinského výboru *L. RYBOVÁ* navrhla, aby bylo přijato usnesení, jehož obsahem by bylo jednoznačné stanovisko Kolegia pro případ, že by připomínkové řízení vyústilo v předložení návrhu vládě ke schválení s rozporem.

Zástupkyně legislativního odboru MSp *P. BELLOŇOVÁ* připomněla, že sice nedošlo k vypořádání připomínek na pracovní úrovni, nicméně v tomto úsilí bude pokračováno na úrovni náměstků, popř. dotčených ministrů. Teprve poté by hrozilo, že materiál bude vládě předložen s rozporem.

Zástupce MV *P. MĚLSNA* podtrhl potřebu držet se Legislativních pravidel vlády, která jsou pro ústřední orgány státní správy závazná. V souladu s nimi je třeba se nejprve pokusit o vypořádání na vyšších úrovních. Kolegium navíc není nadáno pravomocí přijímat usnesení, *nota bene*, jimiž by zavazovalo nebo jinak úkolovalo samotnou vládu.

Závěry:

Kolegium vzalo na vědomí přetrvávající rozpory a vyzvalo dotčené resorty, aby společně usilovaly o vypořádání připomínek a prosazení potřebných legislativních změn, které by stávající právní úpravu uvedly do souladu s mezinárodními závazky České republiky. Kolegium dále vyjádřilo přání být průběžně informováno o dalším vývoji.